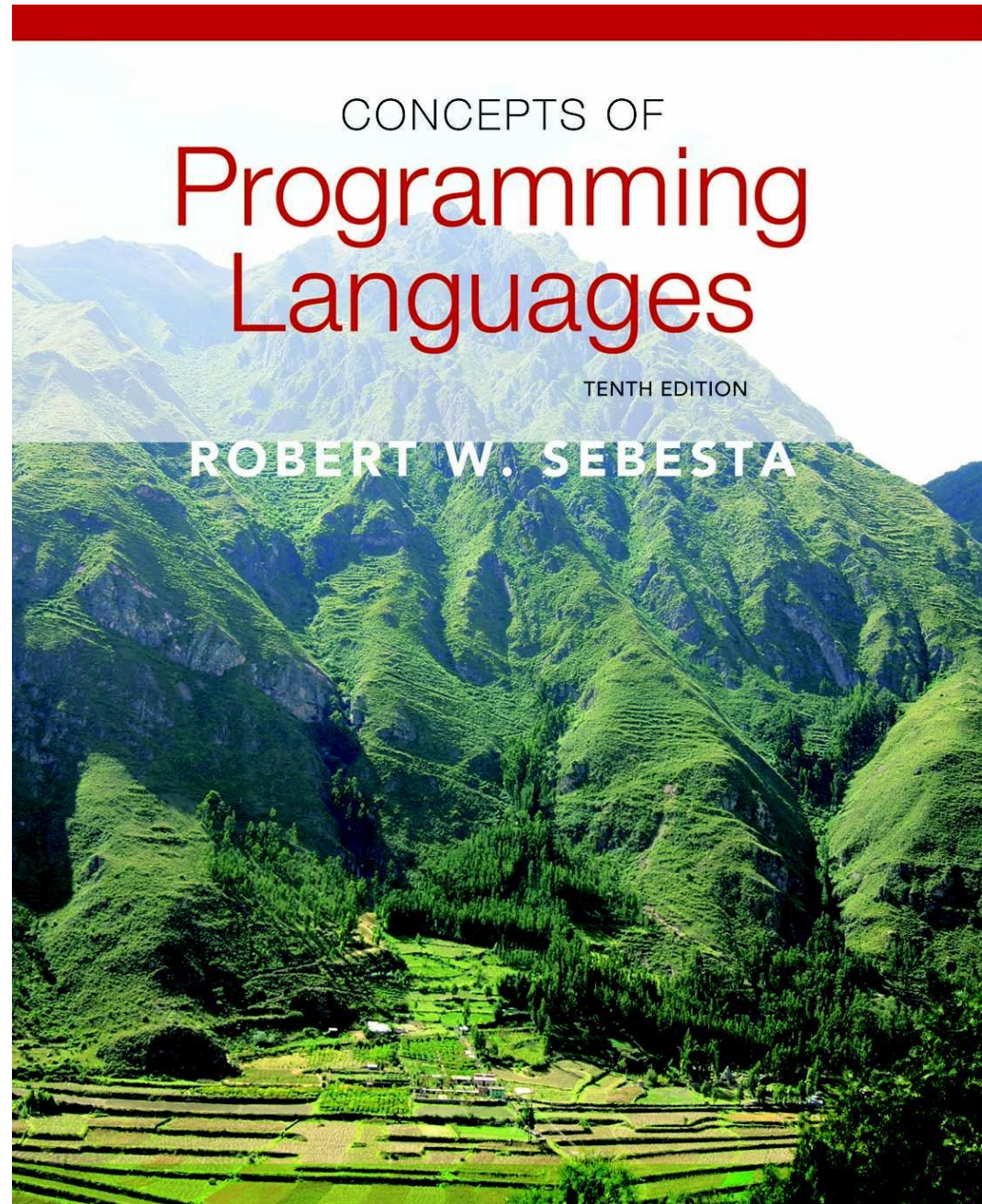

Bölüm 7

İfadeler ve
Atama İfadeleri

Bölüm 7 Konular

- Giriş
- Aritmetik İfadeler
- Operatörlerin Aşırı Yüklenmesi
- Tip Dönüşümleri
- İlişkisel ve Mantıksal İfadeler
- Kısa Devre Tespiti
- Atama İfadeleri
- Karışık–Biçim Atamaları

Giriş

- İfadeler bir programlama dilinde hesaplamaları belirtmede temel araçtır.
- İfadelerin değerlendirmesini anlamak için, operatörlerin sırası ve işlenenlerin(operant) değerlendirmesine aşına olmamız gerekir.
- Emirsel dillerin temeli atama ifadeleridir.

Aritmetik İfadeler

- Aritmetik ölçüm ilk programlama dilinin gelişiminde kullanılan motivasyonlarından biri olmuştur.
- Aritmetik ifadeler; operatörler, operantlar, parantezler ve fonksiyon çağrılarından oluşur

Aritmetik İfadeler: Tasarım Sorunları

- Aritmetik İfadeler için Tasarım Sorunları
 - Operatörlerin öncelik kuralları?
 - Operatörlerin birleşilirlik kuralları?
 - Operantların sırasının değerlendirilmesi?
 - Operant değerlendirmenin yan etkileri?
 - Operatörlere aşırı yükleme?
 - İfadelerdeki tip karıştırılması?

Aritmetik İfadeler: Operatörler

- Unary(tekli) operatorün tek operantı vardır.
- Binary(ikili) operatorün iki operantı vardır.
- Ternary(üçlü) operatorün iki operantı vardır.
- N-ary(nli) operatörün n tane operantı vardır.

Aritmetik İfadeler: Operatör Öncelik Kuralları

- Operatör öncelik kuralları farklı öncelik seviyesindeki bitişik operatörlerdeki operatörlerin işlenme sırasını belirtir.
- Klasik öncelik seviyeleri
 - Parantezler
 - Tekli operatörler
 - ****** (Eğer dil destekliyorsa, üs alma)
 - *****, **/**(çarpma,bölme)
 - **+**, **-**(toplama,çıkarma)

Aritmetik İfadeler: Operatör Birleşilirlik Kuralı

- Bu kural aynı öncelik seviyesindeki bitişik operatörlerin işlenmesi sırasını belirtir.
- Tipik birleşilirlik kuralları
 - Soldan sağa, ******(hariç, burada sağdan sola),
 - Zaman zaman tekli operatörlerin birleşilirliği sağdan sola olabilir (ör., FORTRAN)
- APL dili farklıdır; bu dilde tüm operatörler eşit önceliklere sahiptir ve operatörlerin birleşilirliği sağdan soladır.
- Öncelik ve birleşilirlik kuralları parantezlerle geçersiz kılınabilir.

Ruby ve Scheme'de İfadeler

- Ruby

- Tüm aritmetik, ilişkisel, atama operatörleri, ve hatta dizi indeksleme, kaydırma ve bit şeklindeki mantık operatörleri metotlar olarak sağlanır
- Bunun sonuçlarından biri bu operatörlerin uygulama programları tarafından geçersiz kılınabilmesidir.

- Scheme (ve Common LISP)

- Tüm aritmetik ve mantık işlemleri belirgin bir şekilde alt programlar tarafından çağrılır.
- `a + b * c` ifadesi `(+ a (* b c))` olarak kodlanır.

Aritmetik İfadeler: Şartlı İfadeler

- Şartlı İfadeler

- C-tabanlı diller (ör., C, C++)

- Bir örnek:

```
average = (count == 0)? 0 : sum / count
```

- Aşağıdakine eş değerdir:

```
if (count == 0)
    average = 0
else
    average = sum / count
```

Aritmetik İfadeler: operant Değerlendirme Sırası

- *operant değerlendirme sırası*
 1. Değişkenler: Bellekten değerini al
 2. Sabitler: bazen bellekten alınır bazen makine dili komutundadır.
 3. Parantezli ifadeler: İçindeki tüm operant ve operatörler ilk olarak işlenir
 4. En ilginç durum bir operantın bir fonksiyon çağırısı yapması durumudur.(İşlenme sırası çok önemli)(yan etkilerinden dolayı önemli)

Aritmetik İfadeler: Fonksiyonel Yan Etkiler

- Fonksiyonel Yan Etkiler: Bir fonksiyon iki yönlü bir parametreyi veya lokal olmayan bir değişkeni değiştirdiğinde meydana gelir.
- Örnek:
 - Bir ifadede çağrılmış bir fonksiyon ifadenin başka bir operantını değiştirdiğinde ortaya çıkar; bir parametre değişim örneği:
 - ```
a = 10;
/* fun, parametresini değiştiriyor */
b = a + fun(&a);
```

# Fonksiyonel Yan Etkiler

---

- Bu problem için 2 muhtemel çözüm:
  1. Fonksiyonel yan etkileri iptal etmek için dil tanımlaması yapılır
    - Fonksiyonlarda 2 yönlü parametre olmayacak
    - Fonksiyonlarda global değişken olmayacak
    - **Avantajı:** o çalışıyor!
    - **Dezavantajı:** tek yönlü parametrelerin kararlılığı ve global değişkenlerin olmayışı(fonksiyonların birden çok değer döndürmeleri ihtiyacından dolayı pratik değil)
  2. operantların işlem sırasını belirlemek için dil tanımlaması yapılır
    - **Dezavantajı :** Bazı derleyicilerin optimizasyonunu sınırlar
    - Java operantların soldan sağa işlenmesine izin verdiğinden bu problem oluşmaz.

# İmalı Şeffaflık

---

- Eğer bir programdaki aynı değere sahip herhangi iki ifade programın akışını etkilemeksizin birbirini yerine kullanılabilirse bu program imalı şeffaflık özelliğine sahiptir.

```
result1 = (fun(a) + b) / (fun(a) - c);
temp = fun(a);
result2 = (temp + b) / (temp - c);
```

Eğer `fun` fonksiyonu yan etkiye sahip değilse,

```
result1 = result2 olacaktır.
```

Aksi taktirde, olmayacak , ve imalı şeffaflık bozulur.

İmalı Şeffaflık(devam)

- İmalı Şeffaflığın Avantajı
  - Eğer bir program imalı şeffaflığa sahipse programın anlamı daha kolay anlaşılır
- Onlar değişkenlere sahip olmadığı için teorik fonksiyonel dillerdeki programlar imalı şeffaftırlar.
  - Fonksiyonlar yerel değişkenler içinde saklanacak durumlara sahip olamazlar.
  - Eğer bir fonksiyon yabancı bir değer kullanırsa, o bir sabit olmalıdır(değişkenler değil).Bu yüzden bir fonksiyonun değeri sadece onun parametrelerine bağlıdır.

Aşırı Yüklenmiş Operatörler

- Bir operatörün birden fazla amaç için kullanımı *operatörün aşırı yüklenmesi* olarak adlandırılır.
- Yaygın olanlardan bazısı(örn., int ve float için '+', string ifadelerin birleştirilmesi)
- Bazısı potansiyel olarak sorunludur(örn., C ve C++ da '*' ikili olarak çarpı, tekli olarak adresleme(pointer))
  - Derleyicinin hata belirlemesindeki kayıplar(derleyici operant eksiklerini fark etmeli)(a*b yerine *b yazmak gibi)
  - Bazı okunabilirlik kayıpları(okunabilirliği zorlaştırır)

Aşırı Yüklenmiş Operatörler(devam)

- C++, C#, ve F# kullanıcı tarafından tanımlanan operatörlere izin verir.
  - Böyle operatörler anlamlı kullanıldığında okunabilirliğe bir yardımı olabilir ,(metot çağrılarından kaçınmak, ifadeler doğal görünür)
  - Potansiyel problemler:
    - Kullanıcılar anlamsız işlemler tanımlayabilir
    - Operatörler anlamlı bile olsa okunabilirlik zarar görebilir

Tip Dönüşümleri

- **Daraltıcı dönüşüm:** Dönüştürülecek tip orijinal tipin tüm değerlerini içermiyorsa bu dönüşüme daraltıcı dönüşüm denir (örnek, `float` $\rightarrow$ `int`)
- **Genişletici dönüşüm:** Dönüştürülecek tip orijinal tipin tüm değerlerinden fazlasını içeriyorsa bu dönüşüm genişletici dönüşümdür. (örnek, `int` $\rightarrow$ `float`)

Tip Dönüşümleri: Karışık Biçim

- Eğer bir işlemin operantları farklı türden ise bu ifadeye karışık biçimli ifade denir.
- Zorlama(istemsiz) kapalı tip dönüşümdür.
- Zorlamanın Dezavantajları:
  - Derleyicinin hata bulma kabiliyetini azaltır.
- Çoğu dillerde, tüm sayısal tipler genişletici dönüşüm kullanılarak zorlanır.
- Ada'da, ifadelerde zorlama yoktur.
- ML ve F#' ta, ifadelerde zorlama yoktur.

Açık Tip Dönüşümleri

- C tabanlı dillerde *veri tipleri dönüşümü* (*casting*)
- Örnekler
  - C: `(int) angle`
  - F#: `float (sum)`

Not: F#'ın sentaksı fonksiyon çağırmaya benzer.

İfadelerdeki Hatalar

- Sebepler
  - Aritmetiğin doğal sınırları örn: sıfıra bölme
  - Bilgisayar aritmetik sınırları örn: taşma(overflow)
- Çalışma zamanında sık sık ihmal edilir.

İlişkisel ve Mantıksal İfadeler

- İlişkisel İfadeler
  - İlişkisel operatörler ve çeşitli tipteki operantların kullanımı
  - Bazı mantıksal işaretlerin ölçümü
  - Operatör sembolleri dillere göre değişiklik gösterir. (`!=`, `/=`, `~=`, `.NE.`, `<>`, `#`)
- JavaScript ve PHP 2 ek ilişkisel operatöre sahiptir, `===` and `!==`
  - Operantlarını zorlamamaları dışında kuzenlerine benzer, `==` ve `!=`,
  - Ruby eşitlik ilişki operatörü için `==` kullanır

İlişkisel ve Mantıksal İfadeler

- Mantıksal İfadeler
  - Hem operantlar hem de sonuçlar mantıksaldır
  - Örnek operatörler:
- C89 mantıksal tipe sahip değil ve bunun için int tipini kullanır.(0→yanlış,değilse doğru)
- C ifadelerinin tuhaf bir özelliği:
- $a < b < c$ doğru bir ifade, ama sonuç umduğumuz şeyi vermeyebilir:
  - Soldaki operatörler işlendiğinde,0 veya 1 üretir
  - Ölçülen sonuç o zaman 3. operant ile karşılaştırılır (ör: , c)

Kısa Devre Tespiti

- Bir ifadede operant/operatörlerin tüm hesaplamalarını yapmaksızın sonucun bulunmasıdır.
- Örnek: $(13 * a) * (b / 13 - 1)$
Eğer $a == 0$ ise , diğer kısmı hesaplamaya gerek yok $(b / 13 - 1)$
- Kısa Devre Olmayan Problem

```
index = 0;
while (index <= length) && (LIST[index] != value)
 index++;
- index=length olduğunda, LIST[index] indeksleme problemi ortaya çıkaracak(LIST dizisi length - 1 uzunluğunda varsayılmış)
```


Kısa Devre Tespiti(devam)

- C, C++, ve Java: kısa devre tespiti'nin bütün mantıksal operatörler(&& ve ||) için yapar, ama bit düzeyinde mantıksal operatörler(& and |) için yapmaz.
- Ruby, Perl, ML, F#, ve Python'da tüm mantık operatörleri için kısa devre tespiti yapılır.
- Ada: Programcının isteğine bağlıdır(kısa devre **'and then'** ve **'or else'** ile belirtilir)
- Kısa devre tespiti ifadelerdeki potansiyel yan etki problemini ortaya çıkarabilir
örnek. `(a > b) || (b++ / 3)`
- `a > b` olduğu sürece `b` artmayacak

Atama İfadeleri

- Genel Sentaks

`<target_var> <assign_operator> <expression>`

- Atama operatörü

`=` Fortran, BASIC, C-tabanlı diller

`:=` Ada

- `=` eşitlik için ilişkisel operatörler aşırı yüklendiğinde kötü olabilir(o zaman C-tabanlı diller ilişkisel operatör olarak neden `'=='` kullanır?)

Atama İfadeleri: Şartlı Amaçlar

- Şartlı Amaçlar(Perl)

`($flag ? $total : $subtotal) = 0`

Hangisi eşittir

```
if ($flag) {
 $total = 0
} else {
 $subtotal = 0
}
```

Atama İfadeleri : Birleşik Atama Operatörleri

- Atama formu için yaygın olarak bir stenografi metodu belirtmek gerekir
- ALGOL'de tanımlı; C ve C-tabanlı diller de benimsemiş.
  - Örnek:

`a = a + b`

Aşağıdaki gibi yazılabilir.

`a += b`

Atama İfadeleri : Tekli Atama Operatörleri

- C-tabanlı dillerdeki tekli atama operatörleri atama ile artış ve azalış işlemlerini birleştirir
- Örnekler

`sum = ++count` (count arttırıldı, daha sonra sum' a **aktarıldı**)

`sum = count++` (count sum' a **aktarıldı**, ondan sonra arttırıldı)

`count++` (count arttırıldı)

`-count++` (count arttırıldı ondan sonra negatifi alındı)

Bir İfade olarak Atama

- C-tabanlı diller, Perl, ve JavaScript'te atama durumu bir sonuç üretir ve bir operant olarak kullanılabilir,

```
while ((ch = getchar()) != EOF) {...}
```

ch = getchar() **başarılı; sonuç**(ch a aktar) **while** döngüsü için **şartsal bir değer** olarak kullanılır

- Dezavantaj: Başka tip yan etkiler.

Çoklu Atamalar

- Perl, Ruby, ve Lua çok hedefli ve çok kaynaklı atamalara izin verir

```
($first, $second, $third) = (20, 30, 40);
```

Hatta, aşağıdaki geçerli ve bir yer değiştirme uygulanır:

```
($first, $second) = ($second, $first);
```

Fonksiyonel Dillerde Atama

- Fonksiyonel dillerde tanıtıcılar(identifier) sadece değer adlarıdır.
- ML
  - İsimler `val` ve değer ile sınırlıdır İsimler
    - `val fruit = apples + oranges;`
  - Eğer `fruit` için başka bir `val` izlenecekse, o yeni ve farklı bir isimde olmalıdır.
- F#
  - F#'s yeni bir `skop(scope)` yaratmanın dışında ML 'in `val` ile aynıdır.

Karışık Biçim Ataması

- Atama ifadeleri karışık biçimde olabilir
- Fortran, C, Perl, ve C++'ta ,her tip sayısal değer her tip sayısal değişkene atanabilir
- Java ve C#'ta, sadece genişletici atama zorlaması yapılır
- Ada'da, atama zorlaması yoktur.

Özet

- İfadeler
- Operatör önceliği ve birleşilirliği
- Operatörlerin aşırı yüklenmesi
- Karışık tipli ifadeler
- Atamaların çeşitli formları

Bölüm 8

Komut Seviyeli Kontrol Yapıları

